

Муниципальное бюджетное общеобразовательное учреждение
«Средняя общеобразовательная школа №1 им. А.Коцова с. Гизель» МО-Пригородный район

Рассмотрено:
на заседании МО
Протокол № 4
« 5 » сентября 2017 г
Руководитель МО И.Т.Томасва

Согласовано:
Зам. директора по УВР
Ф.М.Яхьяева
« 7 » 09 2017г

Утверждаю:
Директор МБОУ СОШ №1
О.Г.Кундухова
2017 г

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА ПО ЛИТЕРАТУРНОМУ ЧТЕНИЮ НА РОДНОМ ЯЗЫКЕ.

Класс:4

Учитель: А.Э.Джериева

Количество часов: всего – 68; в неделю – 2 ч

Учебник: касыны чиныг. Туаты Лариса. Дзауджыхъау, 2014 аз.

Ахуырадон программæ
ирон литературон кæсынадæй

4 кълас

Æмбарынгæнæн фыстæг

Ирæттæ сæ рæвзæрдæй фæстæмæ аудынц сæ мадæлон æвзагыл, уымæн æмæ æмбарынц: цалынмæ æвзаг цæра, уæдмæ фидар уыдзæн национ культурæ, национ хиæмбарынад.

Ног (дыккаг фæлтæры) стандартты домæнтæ сты, цæмæй Уæрæсейы цæраг алы адамæн дæр йе 'взаджы кад се 'хсæн бæрзонддæр ист æрцæуа, цæхгæр фæхуыздæр уа йæ ахуыр кæныны хъуыддаг. Уыцы хæстæ та æххæст кæны райдайæн скъола.

Райдайæн скъолайы бындур æвæрд æрцæуы сывæллæтты алывæрсыг рæзтæн.

Уымæ гæсгæ ирон æвзаг ахуыр кæныны хъуыддаг арæзт у ахæм нысан æмæ хæстæ сæххæст кæнынмæ:

- хъуамæ сывæллæттæ сæ кæрæдзимæ иронау дзурын сахуыр уой. Уый тыххæй та хъæуы фидар фæлтæрддзинад кæсын, фыссын æмæ хъуыды кæнынæй;
- иумæйаг ахуырадон зонындзинæдтæ бæрзонддæр кæнын; ныхасы рæзтыл кусын; фылдæр базонинмæ æмæ интеллект уæрæхдæр кæнынмæ тырнын;
- мадæлон æвзаджы фæрцы сывæллоны алывæрсыгæй хъомыл кæнын;
- хъазты хуызы сывæллæтты эмоционалон уавæр рæзын кæнын;
- зонындзинæдтæ фылдæр кæнынмæ тырнындзинад рæзын кæнын.

Куыд зонæм, афтæмæй æппæтæй хуыздæр фадат уыцы нысантæ сæххæст кæнынæн ис кæсыны урокты.

Кæсыны урокты хъæздыгдæр æмæ рæсугъддæр кæнынц сабиты миддуне, ахъаз сын сты сæ эстетикон рæзтæн, æвзæрын сæм кæнынц алыхуызон бæллицæг æнкъарæнтæ. Ахуыр сæ кæнынц Райгуырæн бæстæ уарзын, æрдзы рæсугъддзинад æмбарын, хистæрæн, ныййарæгæн кад кæнын, фæллой уарзын æмæ а.д. Иудзырдæй сæ алывæрсыгæй хъомыл кæнынц. Хъомыл кæнын та, В.Г. Белинскийы загъдау, цытджын хъуыддаг у, адæймаджы хъысмæт уымæй аразгæ у.

Литературон кæсынад сабитæн æнкъарын кæны нывæфтыд ныхасы ад, йæ аивдзинад, амоны йын ныв æмæ фæлгонц уынын. Райдайæн кълæсты литературон кæсынадæн йæ сæйраг нысан у скъоладзауты раст æмæ æмбаргæ кæсыныл сахуыр кæнын.

Программæ домы, цæмæй скъоладзаутæ базоней тексты сæйрагдæр цы у, уый рахицæн кæнын, уацмысы мидис хи ныхæстæй радзурын, дзырдты нысаниуæг зонын, текстæн йæ аивадон æууæлтæ рахатын, сахуыр уой хъуыды кæнын, рæза сæ аивадон æнкъарынад, цымыдис æмæ разæнгард кæной чиныг кæсынмæ.

Программæйы домæнтæ куыд æмбæрст æрцыдысты, æмæ цы фæстиуджытæ хъуамæ раттой, уый номхыгъд.

1-аг хай «Ныхасы æмæ кæсыны архайды хуызтæ»:

Рауагъдон сахуыр уыдзæн:

- чиныджы ахадындынад æмбарын, йæ дарддæры царды йын цы пайда уыдзæн, уый зонын;
- алы хуызы текстты мидис æмбарын, архайджыты æмæ тексты сæйраг хъуыды иртасын, уацмысы мидисмæ гæсгæ фæрстытæн дзуапп дæттын, бакаст уацмыс кæнæ аивадон текстмæ фæстытæ дæттын;
- авторы текст кæнæ лæвæрд темæйæ монологон ныхас аразын;
- диалогон ныхасы архайын, этикетты нормæтæ хынцгæйæ;
- дзырдимæ кусын (комкоммæ æмæ ахæсгæ нысаниуæг иртасын, дзырды бирæнысаниуæгад);
- хъæрæй æмæ хинымæр æмбаргæ каст кæнын;
- геройы удварны хорздзинадтæй хайджын уæвын;
- алыхуызы тексттæн хуымæтæг хыузы анализ кæнын;
- бакаст уацмысы мидис хиныхæстæй дзурын;
- коллективон æгъдауæй бакаст уацмысæн анализ кæнын, хи цæстæнгас дзы фидар кæнын;
- лæвæрд фæткмæ гæсгæ литературон уацмысæн цыбыр аннотации аразын (автор, чиныджы ном, темæ, рекомендацитæ йæ бæкæсынмæ).

2- аг хай «Сфæлдыстадон архайд»

Рауагъдон сахуыр уыдзæн:

- литературон уацмыс рольтæм гæсгæ кæсын;
- деформацигонд текстимæ кусын;
- аивадон уацмысы бындурыл кæнæ нывмæ гæсгæ текст саразын;
- уацмысы мидисмæ диафильм кæнæ иллюстрацитæ аразын;
- къордты кусын, уацмыстæм сценаритæ, проекттæ аразын⁴
- изложенийы алы хуызтæ фыссын.

3-аг хай «Литературон пропедевтика»

Рауагъдон сахуыр уыдзæн:

- алыхуызы тексттæн элементарон анализ кæнын, кæрæдзимæ сæ барын æмæ ныхмæ æвæрын;
- прозаикон æмæ поэтикон текст кæрæдзийæ иртасын»
- фольклоры алыхуызты хицæндзинæдтæ иртасын»

Дæнцæг

Текст кæсынмæ

АРВЫ ДИДИНДЖЫТÆ

Арвыл стъалытæ судзынц. Уыдон стъалытæ не сты, сырх дидинджытæ сты. Кæддæр сæ мæ дада ныссагъта, цæмæй мын арв уа рæсугъддæр, райдзастдæр.

Арвы стъалытæ дидинджытæ дæр не сты. Уыдон нæртон адæмы ардзæстæй фæхауæг цæхæртæ сты. Кæддæр, дам, сæ Æрфæн æрæмбырд кодта. Йæ голладжы сæ нывгæдта æмæ сæ йе 'ккойы сæхимæ фæцæйхаста. Голладжы бын басыгъд, æмæ цæхæртæ фæндагыл фæкалдысты. Йæ фæд абон дæр ма бæрæг дары. Хуыйны Æрфæны фæд. Иу изæр дæ цæст арвыл ахæсс æмæ йæ дæхæдæг фендзынæ.

Куы байрæзон, уæд арвмæ стæхдзынæн. Æз дæр дзы мæ дадайау ныссадздзынæн æндæр дидинджытæ. Адæймаг кæй нæма зоны, ахæмтæ. Уыдон хæсдзысты æппæт адæмæн дæр циндзинад, уыдзысты æрдзау æнусон. Нæмттæ дæр сыл сæвæрдзынæн мæхæдæг: **Тых, Ныфс, Æгъдау, Æфсарм Уардзондзинад...**

Ныр та уал судзут, арвы дидинджытæ!

Айларты Ч.

1-аг хай «Ныхасы æмæ кæсыны архайды хуызтæ»:

Хæслæвæрдтæ текстмæ(бындурон æмвæзад):

Зонын: *алыхуызы текстты спецификæ иртасын*

Бакæс æмæ фæрстытæн дзуапп ратт.

Базон текстты хуыз. Раст дзуапп фæбæрæг кæн.(+)

1. наукон-популярон
2. ахуырадон
3. аивадон

Дæ дзуапп бамбарын кæн(цы дзуапп равзæрстай, уыцы хуызы текстты миниуджытæй иу ныффысс)

Дзуапп

Уæлæмхасæн хæслæвæрдтæ(уæлдæр æмвæзад):

Дæ дзуапп фæбæлвырддæр кæн, текстты сæйрагдæр миниуджытæй æртæ ранымай

1)

2)

3)

Зонын: тексты сәйраг хъуыды æмбарын, уамысы мидисмæ гæсгæ фæрстытæн дзуапп дæттын зонын, уамысы цауты фæд – фæдыл æвæрд иртасын

Хæслæвæрдтæ(бындурон æмвæзад).

1.Текстæн æндæр сæргонд æрхъуыды кæн

Дзуапп:

2. Текстæй рафысс Æрфæн йæ голладжы стъалытæ сæхимæ кæм фæцæйхаста, уыцы хъуыдыад

3. Хъуыдыйæдтæ тексты цаутæм гæсгæ фæд-фæдыл равæр. Фыццаг хъуыдыад бæрæггонд цæуы.

1. Арвы стъалытæ дидинджытæ дæр не сты.

2. Йæ голладжы сæ нывгæдта æмæ сæ йе ´ккойы сæхимæ фæцæйхаста.

3. Кæддæр, дам, сæ Æрфæн æрæмбырд кодта.

4. Уыдон нæртон адæмы ардзæстæй фæхауæг цæхæртæ сты.

5. Иу изæр дæ цæст арвыл ахæсс æмæ йæ дæхæдæг фендзынæ.

6. Голладжы бын басыгъд, æмæ цæхæртæ фæндагыл фæкалдысты.

7. Йæ фæд абон дæр ма бæрæг дары.

8. Хуыйны Æрфæны фæд.

9. Йæ голладжы сæ нывгæдта æмæ сæ йе ´ккойы сæхимæ фæцæйхаста.

Уæлæмхасæн хæслæвæрдтæ(уæлдæр æмвæзад)

1.Текст æртæ хайыл адих кæн æмæ сын сæргæндтæ ратт.

Дзуапп:

1-аг хай

—

2-аг хай

—

3-аг хай

—

2. Уацмысы хъайтар æрвон дидинджытыл цавæр нæмттæ сæвæрынмæ хъавы, уый тыххæй цы хъуыдыйады ныхас цæуы, уый фæбæрæг кæн(+) æмæ сын сæ нысаниуджыты тыххæй радзур.

3. Нæртон адамы тыххæй кæм дзырдæуы, уыцы абзац фæбæрæг кæн (+).

1) Арвыл стъалытæ судзынц.

2) Арвы стъалытæ дидинджытæ дæр не сты.

3) Куы байрæзон, уæд арвмæ стæхдзынæн.

4) Ныр та уал судзут, арвы дидинджытæ!

2- аг хай «Сфæлдыстадон архайд»

Æнхъæлмæ кæсæм ахæм фæстиуджытæм: литературон уацмыстæ рольтæм гæсгæ кæсын зонын.

Зонинагтæ:

-автор æмæ геройты ныхæстæ текстты агурын зонын;

-геройы характер кæм раргом вæййы, уыцы скъуыддзаг интонацимæ гæсгæ æмбарын æмæ йæ раст хъæлæсы уагæй кæсын зонын.

Дæнцæгон хæслæвæрдтæ

Зонинаг: автор æмæ геройты ныхæстæ тексты агурын зонын.

Бындурон æмвæзады хæслæвæрдтæ

Текст бакæс дыккаг абзацæй кæронмæ. Ссар дзы хъæрон хъуыдыйад. Бацæттæ йæ кæн аив монологон раныхас кæнынмæ.

Зонинаг: текстыл æнцойгæнгæйæ сбæрæг кæн автор геройы удысконд цавæр интонацийы фæрцы равдыста. Уыцы интонаци равдис.

Бындурон æмвæзады хæслæвæрдтæ

Бакæс Айларты Чермены радзырдæй скъуыддзаг

Куы байрæзон, уæд арæмæ стæхдзынæн. Æз дæр дзы мæ дадайæу ныссадздзынæн æндæр дидинджытæ. Адæймаг кæй нæма зоны, ахæмтæ. Уыдон хæсдзысты æппæт адæмæн дæр циндзинад, уыдзысты æрдзау æнусон.

Хинымæр æй аив бакæс. Ссар, скъуыддзаг цы интонацийæ кæсгæ у, уый кæцы хъуыдыйады рабæрæг ис.

3-аг хай «Литературон пропедевтика»

Æнхъæлмæ кæсæм ахæм фæстиуджытæм: текстæн хуымæтæг анализ кæнын. Дыууæ-æртæ сæйраг миниуæджы дзы æрфысс.

Зонинаг: литературон уацмысы жанр бæрæг кæнын зонын

литературон уацмысы темæ бæрæг кæнын зонын

жанр, темæ, автормæ гæсгæ, уацмыс кæдæм ис ахæссæн, уый бæрæг кæнын.

Дæнцæгон хæслæвæрдтæ (бындурон æмвæзад)

Куыд схонæн ис ацы текстæн? Дзуапп фæбæрæг кæн(+)

Аргъау () Радзырд()

Æмдзæвгæ() Басня ()

Уæлдæр æмвæзад

Рацыд æрмæгæй ацы радзырды жанрмæ чи хауы иу ахæм уацмыс дæ зæрдыл æрлæууын кæн æмæ йæ ныффысс.

Дзуапп

1 модуль. Сæрды тыххæй мысинагтæ

- 1 темæ. Найынмæ. *Плиты Харитон*
- 2 темæ. Зæрватыччы ахстон. *Хъантемыраты Кларæ*
- 3 темæ. Абаты куывд. *Хъодзаты Æхсар*
- 4 темæ. Хъæддаг бабызы лæппын. *Дзасохты Музафер*
- 5 темæ. Фæсмон. *Ситохаты Саламджери*
- 6 темæ. Хинæйдзаг уызын. Нывмæ гæсгæ куыст
- 7 темæ. Сой къæвда. *Цырыхаты Михал*
- 8 темæ. Куысыфтæг æмæ Дурын. Аргъау. *Коцойты Арсен*

2 модуль. Фæззæг

- 1 темæ. Фæззæджы нывтæй. *Кочысаты Мухарбег*
- 2 темæ. Хърихъупп Бипп-бипп. Скъуыддзаг. *Мамсыраты Дæбе*
- 3 темæ. Тута бæлас. *Цæрукъаты Алыксандр*
- 4 темæ. Фæсмон. Нывмæ гæсгæ куыст
- 5 темæ. Къæлиндар куыд фæзынд. *Сиукъаты Никъала*
- 6 темæ. Бæркадхон. *Айларты Чермен*
- 7 темæ. Бæркаджын фæззæг. *Цæрукъаты Алыксандр*

3 модуль. Царды бындур - фæллоу кæнын

- 1 темæ. Фæллоуы зарæг. *Хацырты Сергей*
- 2 темæ. Хæххон бæлццон. *Айларты Чермен*
- 3 темæ. Фыййауы бæллиц - нард фосы дзуг
- 4 темæ. Арвы дидинджытæ. *Айларты Чермен*

- 5 темæ. Цъырцъыраг. *Чеджемты Ахсар*
- 6 темæ. Мæкъуылтæ фервæзын кодта. *Дзесты Куыдзæг*
- 7 темæ. Зондджын тæрхъус. Нывмæ гæсгæ куыст
- 8 темæ. Тегайы бæлас. *Дзесты Куыдзæг*
- 9 темæ. Цæмæ бæллы бæлщон. *Джыккайты Шамил*
- 10 темæ. Рæсугъддæр кæй къухтæ сты? И н д и й а г а р г ь а у
- 11 темæ. Сауцъиу æмæ æхсыргур. *Чеджемты Геор*
- 12 темæ. Историйы урок. *Уалыты Лаврент*
- 13 темæ. Чи сæ растдæр у? *Дауыраты Харитон*
- 14 темæ. Аквариум. *Боситы Ирбег*
- 15 темæ. Нæ уыд кæстæрæн хистæры цур бадæн... *Мыртазты Барис*
- 16 темæ. Ахболы зæрдæ хъæлдзæг у. Скъуыддзаг повесть «Гайтойы хæлар»-æй. *Цæрукъаты Валодя*
- 17 темæ. Æмбаргæ куыдз. *Боситы Ирбег*
- 18 темæ. Сидзæр байраг. *Хъæрджынты Симæ*
- 19 темæ. Цæхæрадоны. *Баситы Мысост*

4 модуль. Ирон адæмы ивгъуыд дуджы цардæй

- 1 темæ. Фæдзæхст. *Хъайтыхъты Азæмæст*
- 2 темæ. Мæгуыры зæрдæ. *Хетæгкаты Къоста*
- 3 темæ. Рагон мæсыг. *Айларты Измаил*
- 4 темæ. Таурæгъ
- 5 темæ. Уæййаг сывæллæттæ. Скъуыддзаг «Саударæг ус»-æй *Гæдиаты Секъа*
- 6 темæ. Къоста Херсоны. *Кочысаты Мухарбег*
- 7 темæ. Къостайæн. *Гулуты Андрей*

5 модуль. Адæмон дзургæ сфæлдыстад

- 1 темæ. Цы хонæм адæмон сфæлдыстад
- 2 темæ. Нæхи дада. *Икъаты Владимир*
- 3 темæ. Нарты Уырымæг
- 4 темæ. Зæронд Уырымæджы фосы конд
- 5 темæ. Созырыхъойы æртæ сыгъæрин нуазæны
- 6 темæ. Нартыл фыддуг куыд скодта
- 7 темæ. Нарты Сослан - тыхагурæг

- 8 темæ. Сырдон уæйгуыты куыд асайдта
- 9 темæ. Сырдон тæрхон куыд кодта
- 10 темæ. Сырдоны таурæгъ
- 11 темæ. Батрадз Нарты гуыппырсарты куыд фервæзын кодта Дзерассæ-рæсугъды
- 12 темæ. Даредзанты Амран æмæ Пакъуындзæ
- 13 темæ. Æртæ хæзнайы. Аргъау
- 14 темæ. Фæныкгуыз. Аргъау
- 15 темæ. Амонджын хæрæг. аргъау
- 16 темæ. Уызын æмæ паддзах. Аргъау
- 17 темæ. Мады зæрдæ. Лæгæндæ
- 18 темæ. Нæртон симды зарæг
- 19 темæ. Кæхцы зарæг
- 20 темæ. Плиты Иссæйы зарæг

6 модуль. Зымæг

- 1 темæ. Зымæгон хъæзтытæ. Нывмæ гæсгæ куыст
- 2 темæ. Ногбон алы бæстæты
- 3 темæ. Куырм бæх. *К. Д. Ушинский*
- 4 темæ. Базон, цал сахаты уыдзæн. Нывмæ гæсгæ куыст
- 5 темæ. Рувас бирæгъы куыд фæсайдта. Нывмæ гæсгæ куыст

7 модуль. Фыдыбæстæйы Стыр хæст Райгуырæн бæстæйы сæраппонд

- 1 темæ. Кард. *Калоты Хазби*
- 2 темæ. Хæстон постхæссæджы хызын. Радзырд фыстæджытæй. *Хъайтматы Сергей*
- 3 темæ. Мад. *Гаджиты Георги*
- 4 темæ. Азизы иæ федтай? *Чеджемты Георг*
- 5 темæ. Фарны ардзæст у мæ бæстæ. *Джыккайты Шамил*
- 6 темæ. Доййаты Давид
- 7 темæ. Цы сусæг кодта Днестры дон? *Мамсыраты Мурат*
- 8 темæ. Боныцъæхтыл зындзынæн. Скъуыддзаг. *Цæрукъаты Валодя*
- 9 темæ. Хърихъуппытæ. *Расул Гамзатов, (ирон æвзагмæ йæ ратæлмац кодта*

Тыджыты Юри)

- 10 темæ. Мæ лæппу уыд уый... *Хъайтматы Сергей*

11 темæ. Уæрæда. Таурæгъ. *Агъниан (Цæрукъаты Дзугка)*

8 модуль. Уалдзæг

1 темæ. Уалдзæг. *Кочысаты Мухарбег*

2 темæ. Арæнхъахъхъæнæг. Нывмæ гæсгæ куыст

3 темæ. Хурты хуртæ. *Дзасохты Музафер*

4 темæ. Æцæг уалдзæг. *Тохты Иван*

5 темæ. Уалдзæг. *Дзасохты Музафер*

6 темæ. Хъусой. *Коцойты Арсен*

7 темæ. **Боныхъæд цавæр уыдзæн, уымæн ис рагацау базонæн.** *Сиукъаты*

Никъала

8 темæ. Мæнмæ ис иу бæллиц... *Цæрукъаты Алыксандр*

9 темæ. Чи хуыздæр радзурдзæн. Нывмæ гæсгæ куыст

10 темæ. Адджын сыхаг. *Ситохаты Саламджери*

11 темæ. Хæс. *Цырыхаты Михал*

12 темæ. Буармæ куыд зилын хъæуы?

13 темæ. Боны фæтк - æнæниздзинады хос

Тематикон пълан 4 –æм къл.

Ныхасы темæ

Сахæты дих

Тексты сæргонд

Æнцойгæнæн дзырдтæ æмæ дзырdbæстытæ

Хъомыладон куыст

Практикон куысты хуызтæ

Уæлæмхасæн æрмæг, хибарæй куыст

Чиныг æмæ ахуырад

1

1. Ахуыргæнæгæн йæхи æвзæрст текстæй беседа

Чиныджы нысаниуæг адæймаджы царды, райдайæн бындур рæсугъд цард, зындгонд адæймаг.

Ахуыры стыр нысаниуæг адæймаджы царды.

1. Беседа

2. Цæстуынгæ æрмæг зындгонд адæмты тыххæй

3. Дзырдтон куыст: чиныг, ахуырад (сæ рæвзæрд)

Фыццаг ирон чиныджы тыххæй æрмæг

Сæрды тыххæй мысинагтæ

2. Плиты X. «Найынмæ»

Хъантемыраты К. «Зæрватыкк ахста»

Райы бæстæ, судзынц хъарм хурмæ сæхи, зæрватыччы лæппын, сидзæр цъиутæ, рæвдауæн ныхæстæ, зæрватыччытæ зилдух кодтой, салам лæвæрдтой.

Æрдзы рæсугъддинад сæрды. Тæхгæ цъиутæ цард. Тæригъæддинады æнкъарæнтæ æвзæрын кæнын.

1. Æмдзæвгæйы сæйраг хъуыды æмæ æнцойгæнæн дзырдтæ сбæрæг кæнын.
2. Радзырдв архайджитæ –сабийæ зæрватыччы лæппынты тыххæй сæ экскурсии фæстæдæрмæ аргъæвтой (тæригъæды æнкъарæнтæ гуырын кæныл бсеседæ).

«Цавæртæ сты скъоладзауты хæстæ?»

«Абеты куывд»

Фæззæг

б

3. Нывмæ гæсгæ куыст. Æмдз. «Фæззæджы нывтæ» (Кочисаты М.)

Бон фæллад хуызæй кæсы, Æрдз фæбæгънæг, мæргътæ атахтысты, халас, булæмæргъ ныхъхъус, бæрæчет, хъæлдзæг цард.

Иуæрдыгæй – æрдзы узал æмæ фæллад хуыз, иннæрдыгæ-сой, бæркад. Фæззыгон ивддинадтæм сабиты хъус æрдарын.

Нывмæ гæсгæ радзырд æмдзæвгæйы алгоритм, дзырдуатон куыст, уæлæмхасæн цæстуынгæ æрмæг, музыкаемæ байхъуысын.

Фæззыгон æрдзы тыххæй радзырд æрхъуыды кæнын

4. Мамсыраты Д. «Хърихъупп Бипп - бипп»

Хъарм бæстæ хърихъуппытæ ирвæзынгæнджитæ

Цæрæгойтæм, тæхгæ цъиутæм уарзондинад гуырын кæнын, тæригъæд сын кæнын, бахъуаджы замон сын æххуыс кæнын.

Радзырд кæсын, хи ныхæстæй дзурын, æнцойгæнæн дзырдтыл кусын. Фысгæ куыст.

Сывæллæттæн йæхæдæг чи куыд æмæ кæд баххуыс кодта цæрæгойтæн?

5. Нывмæ гæсгæ куыст. («Фæсмон»). Æмдз. «Æрра фыййау». Хетак. Къ.

Скъоладзау, цæхæрадон, бæласы къалиу æрсасти, фæткъуытæ, фæсмон. Æрра фыййау, хохы цъуппæй, мигъ, пуртийы зыввытт.

Фæззæджы миниуджитæм, йæ рæсугъд æмæ бæркадмæ фæллоу цы бар дары, уый амонын

Радзырд æрхъуыды кæнын нывмæ гæсгæ. Æмдз. Кæсын, йæ миди сын баммбарын кæнын.

Цæуылнæ хъæуы сонт митæ æмæ æнæрхъуыды хъуыддæгтæ кæнын?

6. Къæлиндар куыд фæзынди. Слукъ. Н.

Къæлиндар, стыр дардзæгтæ, афæдз, Нилы цаугæдон, Египеты паддзæхад, афæдзгай нымадмæ хизын.

Къæлиндары нысаниуæг адæймаджы царды. Нилы раивылд æмæ Сириусы фæзынды тыххæй бæстондæр радзурын.

Æмбаргæ каст. Сабитæн, мæйты нæмттæ ирон афтæ цæмæн хуыйнынц, уый тыххæй хуымæтæг зонындзинæдтæ раттын.

Адæмон сфæлдыстадæй темæмæ хæстæг исты таурæгъ бакæст.

7. «Бæркадхон. Айларты Чермен»

Бæркадхон, цæхæрадоны цæрджытæ, фысым.

Бæркад фæллатæ кæй цæуы, уый бамбарын кæнын. Бæркады нысаниуæг.

Радзырд кæсын

Фæззæджы темæйæ сочинении ныффыссын

8. «Бæркаджын фæззæг» Цæрухъ А.

Зæхх, бæркаджын, дзаг уæрдæттæ, хор, быркуыдонтæ, быдыр

Фæззыгон бакуыстæй адæймаджы цард хъæздыг кæй кæны, уый тыххæй аив беседæ саразын

Æмдзæвгæйы мидис бамбарын кæнын. Æмбисæндты хъуыдымæ сæ бабæттын. Æмдзæвгæ наиз. ахуыр кæнын.

Фæззыгон бæкад (сныв кæнын)

Царды бындур фæллоу кæнын

16

9. Фæллоуы зарæг Хацырты Сергей

Зад хуымтæ, хуры тынтæ, куствæллоу, зæххы сой, зад æфсиртæ

Йæ райгуырæн бæстæ чи уарзы, уый йын йæ фæллоуæ лæггад кæны. сабиты фæллæй-хорз ахуыр.

Æмдзæвгæ кæсын, анализ ын кæнын. Æнцойгæнæг дзырдтыл куыст. Сæргондимæ куыст.

Аргъау бакæсын

10. Хæххон бæлцон Айларты Ч.

Бæлцон, урссаер хохыл, айнаг, хæххон суадон, куырой, стырдон, хус рæстæг, донхорыг.

Æрмаст коммæгæс æмæ куыстуарзон адæймаг сæххæст кæны йæ бæллиц.

Радзырд бакæсын, хæйттыл æй адих кæнын, йæ миди сын радзурын. Аргъауы хуызæн цæмæй у, уый бацамоньн.

Радзырды хъуыдымæ æмбисæнд ссарын, кæнæ æрхъуыды кæнын.

11. Нывмæ гæсгæ излож. ныффысс

«Фыййауы бæллиц нард фосы дзуг»

Чиныджы лæвæрд дзырдбæстытæй спайда кæнын.

Куыстуарзæг фиййауæн йæ фос хæрз каст вæййынц. Æрдзы рæсугъдзинад фиййауы разæнгард кæны фæллоу

Раздæр уал нывыл дзургæ радзырд саразын зыналыбарæн дзырдтыл бакусын. Ахуыргæнæджы æххуысæй пълан саразын.

12. Цъырцъыраг Чеджемты Г.

Сæрд, хъазыд цъырцъыраг, фидæныл нæ кодта мæт, бæркад, мæлдзыг, ыстонг, зымæг.

Сæрдыгон зымæгыл хъуыды кæй хъæуы, уый бамбарын кæнын, цæмæй цъырцъæраджы æмбисонд маæуыл æрцауа.

Æмдзæвгæ 2 хайыл адих кæнын. 1-аг хайы цъырцъыраджы митæ 2-аг хайæ цæмæй хицæн кæнынц. Æмдзæвгææн алгоритм саразын.

Адамон сфæлдыстадæй ахæм æнаæбанзонгæ кæй зонынц, уый тыххæй радзурын.

13. Мæкъуылтæ фервæзын кодта Дзесты куыдзæг

Рæгъаугæс, колхозы мæкъуылтæ, скъоладзаутæ, æхсæнады мулк

Æхсæны фæллоу хъахъхъæнинаг кæй у, стырзæрдæ йыл кæй нæ хъæуы, бахъуаджы сахат та йæ хъахъхъæнын хъæуы.

Радзырды 1 хайы Азæмæт хорз бæхыл бадаг кæй у, уый сабитæн амбарын кæнын. 2 хайы та къæрцхъус колхозы мæкъуылтæ.

Æмбисæндты хъуыды райхалын

14. Диссаджы чиныг Николай Носов

Уалдзæг, Мишкæ, Коля чиныг, карчъы цъиутæ, бæрæгбон, инкубатор.

Мишкæ æмæ Коля æппынæдзух кусгæ кæм кæнынц, уый руаджы инкубатор куыд сарæзтой æмæ ма иннæ лæппуты дæр цыбæл кодтой фæллоймæ.

Радзырд кæсын, зынаæмбарæн дзырдтыл куыст. Радзырдæн кæрон æрхъуыды кæнын æмæ йын æй ие 'цæг кæронимæ абарын.

Ацы радзырды сæргондимæ «Диссаджы чиныг» радзырд æрхъуыды кæнын ирон нæмттимæ.

15. Цæмæ бæллы бæлцон Джыккайты Ш.

Бæлцон, мæйдар æхсæв, ноом, æнус. Æрмæст бæллынай нæй цæрæн.

Алы адаймаг дæр йæ цард æхсæнады цардæн ныванд кæна, уæд йæ ном æнусмæ баззайдзæн.

«Æнусмæ хорз ном», ацы æнцойгæнæг дзырд бастыл бакусын. «Æрмæст бæллынай нæй царæн»- йæхъуыды йын райкалын.

Æмдзæвгæ зæрдывæрдæй сахуыр кæнын

16. Тегайы бæлас Дзесты К.

Нæзыты рагъ, бæлас, Тега, бæлцæттæ, сывæллæттæ, таурæгъ.

Тегайы фæллойдæрзондзинады тыххæй беседæ саразын. Ахæм адаймагтæн сæ кой сæ хъуыддæгты куыд баззайы æмæ иннæтæн цы æххуыс вæййы.

Радзырд хайгай æмбаргæ каст бакæнын. Зынаембарын дзырдтыл бакусын. Радзырды хъуыды æмбисæндтимæ бабæттын.

Таурæгъ æрхъуыды кæнын.

17. Æвдадзы хос.

Фæндаггон, æвдадзы хос, пырындзы хуым, сылгоймаг.

Ивдадзы хос бæлццон цы хуыдта, уый мидис райхалын (Фæллоу кæнын)

Аргъау бакæсын, хи ныхæстæй йæ дзурын. Уыци-уыцитæн дзуапп раттын.

Ирон аргъæутты ссарын ацы аргъауы хъуыдымæ хæстæг чи у, ахæм.

18. рæсугъдæр кæй къухтæ сты. (Индиаг аргъау)

Джамнæ –дон, æртæ хъæздыг сылгоймаджы, къухтæ, магуыр лæг, зæронд ус.

Адаймагæн æцæг рæсугъдзинад фæллоу кæй дæтты, уый аргъауы архайджыныл равдисын.

Аргъау хи ныхæстæй дзурын, фæрстымæн дзуапп дæттын, æмбисæнтты хъуыдыммæ йæ бæттын.

19. Сауцъиу æмæ æхсыргур. Чеджемты Г.

Æхсыргур, сауцъиу, мыдгæсы кæрт, мыдыбындз.

Кусаг мыдыбындзы хъыдарæг йæхæдæг баййæдта уый бамбарын кæнын.

Анализ скæнын радзырдæн. Фæрстытæн дзуапп дæттын.

II четверть

20. Аквариум. Боситы Ирбег.

Аквариум, ногдзау, кæсæгтæ, авджын хæдзары, Барис

Барисы дæнцæгыл цæрагйтæм уарзондзинад хъомыл кæнын. Æнæзивæг уæвын куыд хрз у.
Æмдзæвгæ аив бакæсын зæрдывæрдæй йæ сахуыр кæнын
Хæдзарон цæрагойтæ кæмæ ис, уыдон радзырдта æрхъуыды кæнæн

21. Дада. Ушинский К.Д.

Зæронд дад, фырт æмæ чындр, гыццыл лæппу, ныййарджытæ
Хистæртæн кад кæнын, хорз цæстæй сæм кæсын кæй хъæуы, уый сабитæн амонын
Радзырд кæсын æмæ хи ныхæстæй дзурын æнцойгæнæн дзырдтыл бакусын
Алчи йæхи нана æмæ бабаммæ хæларæй цæры æви нæ? (радзырд).

22. Нæ уыд кæстæрæн хистæры цур бадæн. Мургазты Б.

Кæстæр, хистæрæн лæггæдтæ, салдат, æгъдау
Ирон раппæлинаг æгъдæуттæ хъахъхъæнын
Æмдзæвгæйы сæйраг хъуыды æмбарын кæнын. Æмдзæвгæ аив кæсын, дзырдтуатон куыст.

23. Ахболы зæрдæ хъæлдзæг у.

Фыдыбæстæйы стыр хæсты заман, Ахболы фыд, уацхæссæг – æрыгон лæппу, æхсызгон хабæртæ,
æнæном танкист.

Ирон даæмы хъæбатордзинад Фыдыбæстæйы стыр хæсты рæстæг. Ирон лæппу – танкисты
сгуюхтдзинад. Ахболы зæрдæ цæмæй барухс?

Æхсарджын танкисты тох немцаг фашисты ныхмæ – радзырды сæйраг хъуыды. Уыцы хъуыдыйы
алыварс ныхас саразын. Радзырд хи ныхæстæй дзурын.

Скъоладзаутæй алчи дæр йæхи хæдзарæй хæстгæ чи ацыд, уый тыххæй радзурад.

24. Æмбаргæ куыдз. Баситы Ирб.

Æфсæддон хай, цыппар æмбалы, бирæгъ æмбаргæ куыдз, зæрондус, хъæбатыр моряк

Хæсты инвалид морякы сгухтдзинад æмæ йæ куыдзы иузæрдиондзинад.

Радзырд кæсын, йæ сæйраг хъуыды йын сбæрæг кæнын. Дзырдтуатон куыст, фæрстытæн дзуапп дæттын.

Ирон адамы ивгъуыд дуджы цардæй

5 с.

25. Мæгуыры зæрдæ. Хет. Къ.

Зымæг нæ хæхты, уад дзыназы, æрцары мит, хæй кад мæгуыр лæгæн

Къоста - магуыр адамы сарылхацаг. Кад магуыр уыдысты адам, уаддæр сæ зæрдæтæ – хъæлдзæг.

Æмдзæвгæ равзарын æнцойгæнæг дзырдбæстыл куыст «Нæй кад магуыр лæгæн йæ куысты» (наизусть).

Æмдзæвгæйы темæ абоны цардимæ абарын (чысыл сочинени).

26. Æцагæлон бæсты Цæрукъаты А.

Ныййарæг мад, хуыцауæй цы куырда, фыдæлты зæхх, Иры быдыртæ, фæдзæхста дæ мад, æфсургъ.

Æцагæлон бæстæмæ артæг адаймаджы бæллиц – Райгуыраен бæстæмæ раздæхын йæ фæдзæхст кæстæртæн-«Фатæх-иу ды Иры быдыртæм»

Æмдзæвгæ кæсын, анализ кæнын, мидис æмбарын. Лит-йы теори-метафорæ, эпитет, аивгæнæг мадзæлттæ

Фыдыбæстæйы тыххæй æмбисæндтæ æркæссын

27. «Уæййаг сывæллæттæ» Гæдиаты С.

фысым, мæрт, цагъартæ, дзæнæтон лæнчытæ, хъысын пæлæз, сæрхъуызæг, хордзæн, æрдуйы йас, къуту, уæцайрæгтæ

Радзырд 2 х адих кæн иу урочы 1х. бакусын, иннæйы- 2 хайыл. Магуыр адамы уавæртæ, се 'нæбон цардыл дзураг бынæттæ кæсын, æмбарын сæ кæнын. Дзырдутон куыст. Æрдзы æрфыстытæ цауыл дзураг сты?

Магуыра æнæбондзинад раджы заманы

Абоны сывæллæтты царды тыххæй сочинени ныффыссын, пъланмæ гæсгæ

28. «Къоста Херсоны» Кочесаты М.

Æхсæв, Херсон, Кавказ, райгуыраен бæстæ, хъæу Нар, мад, магуыр адам, зæрдæ рисы сабиты мæтæй.

Къоста мæт хасты дæр – Ирыстон, магуыр адам. Патриотимæ æнкъарæнтæ гуырын кæнын.

Æмдзæвгæ кæсын, анализ ын кæнын. Зынаембарæн дзырдтыл куыст. Æмдзæвгæйы сæйраг хъуыды сбæрæг кæнын.

29. «Къостайæн» Гулуты Андрей

«Додой» ныззарыдтæ, бацыдтæ карз тохы, ссардтой мæлæт. Акæс ныр дунемæ, нал нæм ис паддзæхтæ, дзыллæтæ райстой сæ тар.

Къоста цы замæны царди, уый нал ис, адам æлдæрттимæ тохы кæй фæдæлахиз сты, уый фæрцы. Къоста цы сæрибарыл тох кодта, уый æрцыд.

Æмдзæвгæ бакæсын, йæ хъуыды йын бамбарын. Зæрдывæрдæй йæ сахуыр кæнын.

Æмбисондмæ гæсгæ «Фыдлæг æмæ фыдлæг бирæ нæ хæссынц» дзургæ радзырд саразын.

Адамон дзургæ сфæлдыстад

30. Цы хонæм адамон сфæлдыстад

Аргæуттæ, Нарты кадджытæ, Даредзанты таурæгътæ, æмбисæндтæ, адамон зарджытæ

Адамон сфæлдыстады сæйраг мидис –адамон æнусон бæллицтæ сæрибар æмæ æдыхст цардмæ

Адамон сфæлдыстады сæйраг хуызтæй алкæцыйы тыххæй дæр радзурын. Алчи дæр дзы цы нысан кæны, уый бамбарын кæнын.

31. Нарты Уырымæг

Хæтæн, Сатана, хъару æмæ зонд сывæллонæй зæронды сæрыл нæу, Уырымæг æртæ хистæры, Нарты Уарæн, Борæтæ æмæ Сыбыттæ

Уырымæг-кæддæриддæр цæттæ хæтæны цауынмæ. Сыбытты Сырхауы лæгдзинад

Кадæг бакæсын, архайджы миниуджытæ бамбарын кæнын фæрстытæн дзуапп дæттын. Текстимæ хæстæг æй хи ныхæстæй дзурын.

Уырымæджы тыххæй ма æндæр кадæг бакæсын.

32. Зæронд Уырымæджы фосы конд.

Ныхас, фурды баппарын, Хуыйæндон æлдар, Нарты æрсæдтæ, Нарты хъалфæсивæд

Уырымæг зæрондæй дæр Нартæн фосы конды фæцис. Хистæрæн кад кæнын хъæуы, æппарын нæ фæлæ.

Кадæг кæсын, зынаембарæн дзырдтыл куыст, фæрстытæн дзуапп дæттын

33. Созрыхъойы æртæ сызгъæрин нуазæны (2 сах)

Æртæ Нарты, Нарты Созырыхъо, Сырдон, Борæты стыр Чъырын, Нарты Хуыз дæртæ, Сызгъæрин нуауæн, Уæлхæг

Адæймаджы хорз миниуджытæ –Нартон адамон фæзминаг. Нарт –кадыл мæлæг адæм.

Какдæг 3 хайыл адих кæнын. Алы хай дæр дзы къласы иу къорд хибарæй бакæсæд æмæ йæ хиныхæстæй радзурæд. Æнцой гæнæн дзырдтыл куыст. Фæрстатæн дзуæппытæ дæттын.

Фæйнаæ кадæджы хибарæй бакæсын æмæ хи ныхæстæй радзурын

34. Нартыл фыддуаг куыд скодта (2 сах)

Фыддуг, фыдрæстæг, æвддаджы сæрарз кард, хорз фат, авд рæнхъы, Сырдоны хæдзар, Хъазæн фæз, сæгъдзарм, мусанг, хъалон

Созырыхъойы лæгдзинад Нарты фервæзын кæныны тыххæй.

Кадæг бакæсын, йæ сæйраг хъуыды йын бамбарын, хи ныхæстæй йæ дзурын, фæрстытæн дзуап дæттын.

35. Нарты Сослан тыхагурæг (2 сах)

Зилахары быдыр, нарты Сослан, сгубыхт адæймаг, тыхагур ахæтын, хæххон дзигло

Хиуыл февæрсын хорз нæу. Тыхагур кæддæриддæр састы баззайы.

Сосланы фæлгонцыл æрдзурын. Йæ фæнд раст кæй нæ уыд, уый тыххæй не сæххæст-ацы хъуыды сывæллæттæн бамбарын кæнын.

Сосланы тыххæй æндæр кадæг бакæсын

36. Сырдон уæйгуыты куыд асайдта

Нарт балцы ацыдысты сусæгæй, уæгуытæ, æртæ зынаргъ дзаумайы æрчъиаг, фынг, бæндæн, фат.

Хицæй цæуын хорз нæу. Хинтæ адæймагæн йæхиуыл цæуынц.

Кадæг бакæсын, йæ сæйраг хъуыды йын бамбарын кæнын. Æмбисæндтыл бакусын.

37. Сырдон тæрхон куыд кодта

Сæнах, сис, туг агурын, хæрамдзинад, зынг бахуыссыд

Зондæй фæтых уæвын царды хорз хъуыддаг у. сырдоны зонд æмæ хиндзинад.

Зонæмбарæн дзырдтыл бакусын, хадæг кæсын, хи ныхæстæй дзурын.